ELIŠKA ZATLOUKALOVÁ
5TH YEAR
SUMMER TERM 2020, ATVZ

PŘÍŠOVICE NO. 3 -CHILDREN'S SUMMER CAMP AND WORKSHOP AREA
REGENERATION OF TRADITIONAL FARM HOUSE

TURNOV REGION, CZECH REPUBLIC

STUDIO EFLER, T. EFLER, T. TOMSA, M. STOČES
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE CONSERVATION
FACULTY OF ARCHITECTURE, CTU IN PRAGUE

60. léta 20. století - stav po rekonstrukci

70. léta 20. století - hospodaření JZD

70. léta 20. století - hospodaření JZD

Kresba Jana Prouska z počátku 20. století

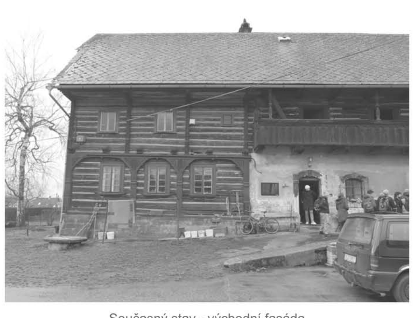

Současný stav - východní fasáda

Současný stav - jižní fasáda

Usedlost č.p. 3, takzvaná Maškova chalupa, se nachází v obci Příšovice, nedaleko Turnova. Turnovsko a celé horní Pojizeří má bohatou a i v evropském měřítku významnou tradici lidového stavitelství. Zdejší roubené patrové domy s podstávkou, místně zvanou "koza", dosahují nebývalých rozměrů a zdobnosti. Vývoj základní sítě lidských sídel jak ji známe dnes, zde byl dovršen v rámci emfyteutické kolonizace pravděpodobně v průběhu 13. století, kam spadá i první zmínka o obci Příšovice. Lánové vsi, zakládané podél cest nebo malých vodních toků mohou mít jenostrannou i oboustrannou zástavbu. Zajímavostí je, že pro umístění usedlosti nebyla určující štítová orietace domu do ulice, ale natočení světnice k jihu až jihovýchodu. Proto můžeme v obcích s oboustrannou zástavbou, jako například v sousedních Přepeřích, najít usedlost odvracející se hlavním štítem od ulice. To však není případ Příšovic, kde byly usedlosti zakládány pouze po jedné straně cesty se štíty orientovanými do ulice. V okolí Turnova jsou domy základní trojdílné dispozice převážně takzvaného chlévního typu, chlévy tedy navazují dispozičně přímo na síň. Celá usedlost se kromě domu s připojenými chlévy a komorami v patře skládala z dalších hospodářský stavení. Paralelně s domem bývaly typické patrové roubené sýpky, které se bohužel dodnes nezachovaly. Nacházely se zde také již zděné chlévy nebo dřevěné kolny. Vjezd do dvora byl často lemován honosnou klenutou bránou. Celý areál byl uzavřen stodolou monumentálních rozměrů. Na ni byl za záhumenní cestou vázán dlouhlý lán pole.

V areálu Maškovy chalupy je toto uspořádání dodnes patrné, i přesto, že místo původní hospodářské budovy byl ve 2. polovině 20. století vybudován sklad. Zbytek usedlosti zůstal zachován s menším zásahy a je dnes zapsán jako nemovitá kulturní památka. Jeho historie se podle písemných pramenů dá vysledovat až do roku 1586. Do třicetileté války se podle gruntovních knih majitelé často střídali a kromě údajů o jednotlivých prodejích nemáme přesnější představu, jak mohla usedlost v té době vypadat. Roku 1644 se statek dostal do rukou rodiny Buriánkovy, která zde hospodařila dalších 250 let. Na přelomu 19. a 20. století opět nastaly majetkové změny, až byl statek postoupen majiteli šlechtitelského závodu MUDr. Karlu Maškovi. Od padesátých let statek sloužil účelům místního JZD.

V současnosti je dům obydlen, zbytek areálu však slouží spíše pro skladování. Ve svém návrhu jsem se snažila využít potenciál areálu pro vzdělávání dětí i dospělých, s důrazem na pořádání workshopů, dětských táborů, škol v přírodě atd. Snažila jsem se rozložit funkce tak, aby byly stávající hodnotné prostory v maximální možné míře zachovány. Do původního domu proto umisťuji trvalé bydlení, do chlévů dílny a zázemí workshopů a jednoduché pokoje na sezónní přespávání do horní komory. Stodola je svým objemem ideální pro konání přednášek a dalších společenských akcí, zároveň může sloužit jako jídelna pro větší skupiny ubytovaných. Konečně navrhuji demolici skladu a stavbu nového domu, ve kterém budou ubytováni účastníci workshopů nebo turisté.

PŘÍŠOVICE

ŘEZ VESNICÍ S POHLEDEM NA MAŠKŮV STATEK

Původně jednostranná zástavba podél cesty byla postupně rozšiřována na druhou stranu, do prostor obecní pastviny. Nejprve se zde objevily chudší domkářské a zahradnické domy, v průběhu druhé poloviny 20. století bylo toto území zastavěno novými rodinnými domy.

Cesta, podél které vesnice vznikla, je dodnes její osou a vážou se na ni všechny důležité občanské stavby a prostranství.

Předzahrádky dodnes jsou nejen prostorem pro pěstování ovoce nebo zeleniny, doplňují celkový obraz usedlosti nejčastěji květinovými záhony a posezením s výhledem na dění ve vsi.

Výstavná stavení sloužila k bydlení, ale také k ustájení dobytka a skladování zemědělských produktů. Tradiční formou zde byl dvoupatrový dům s roubenou světnicí, patrem s pavlačí a zděnými hospodářskými prostorami. Typické je použití pískovce ve formě opracovaných kvádrů, ale i subtilních detailů portálků a ostění oken. Dalším typickým znakem je podstávka - bohatě zdobená konstrukce vynášející roubené patro.

Stodola tvoří poslení článek mezi vsí a poli a umožňuje skladování a zpracování obilí a dalších plodin. Zde na ni navazuje brána se zděnými pilíři, která uzavírá areál.

Záhumenní cesta obepíná celé zastavěné území vesnice a tvoří spojnici mezi poli a usedlostmi. Ke každé usedlosti patří jeden dlouhý lán pole za humny. V současnosti pomalu dochází k zastavování polí novými rodinnými domy, orientovanými podél záhumenní cesty.

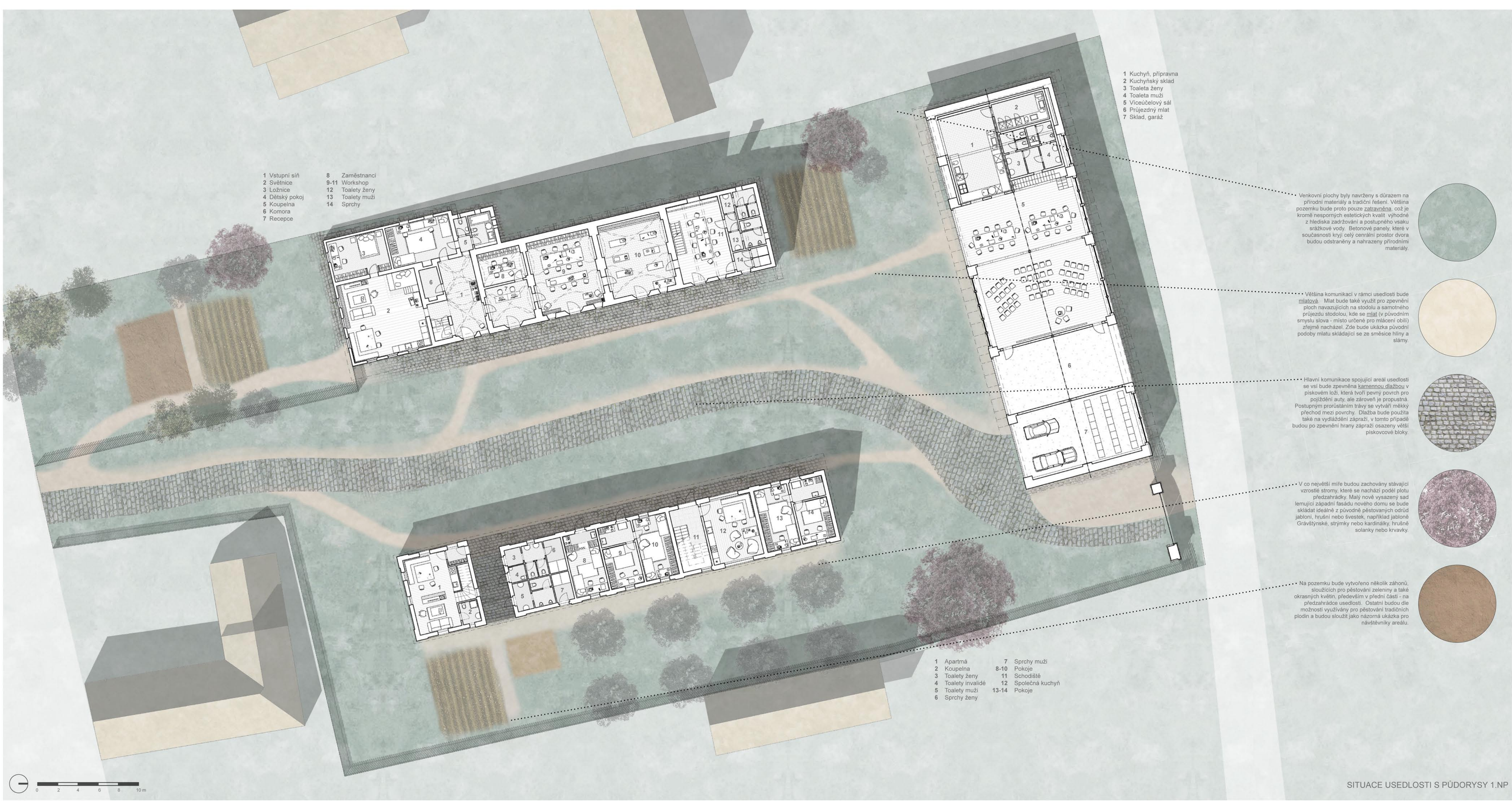

SITUACE USEDLOSTI S PŮDORYSY 1.NP

Podélná stavba rovnoběžná se starým domem je patrná už na mapě stabilního katastru. Zřejmě se jednalo o chlév, sýpku, nebo jiné hospodářské stavení. Ta byla v průběhu druhé poloviny 20. století zbořena a nahrazena budovou skladu/garáží pro potřeby JZD, které zde hospodařilo. Tato stavba vážně narušuje celkový ráz usedlosti, proto navrhuji demolici a vystavění nové, vhodnější budovy. Novostavba ubytování pro dětské tábory a turisty, která bude zapadat do celého konceptu využití areálu, je hmotově inspirována tradičním uspořádáním usedlostí v regionu. Jednoduchá podlouhlá budova se sedlovou střechou v sobě spojuje krátkodobé bydlení i možnost trvalejšího pobytu. To umožňuje v jižní části situovaný apartmán, vybavený kuchyní, koupelnou a v patře třemi ložnicemi. Ve druhé části domu, oddělené průchodem, se nachází jednotlivé pokoje pro krátkodobé ubytování. Ty využívají jednotný modul, který je spojován do různě velkých celků. Pokoje jsou přístupné ze zápraží, které je kryto přesahem střechy, a je tak možné dostat se z pokojů do společného hygienického zázemí, kuchyně, nebo horní společenské místnosti suchou nohou. Exteriér budovy přebírá některé výrazné prvky hospodářských objektů. Fasáda je členěna pilíři, stěny mezi nimi jsou kryty dřevěným svislým laťováním s lištami. Rytmus fasády i oken vychází z vnitřního uspořádání domu. Střecha je pokryta eternitovými šablonami, které budou použity i při opravě starého domu a stodoly.

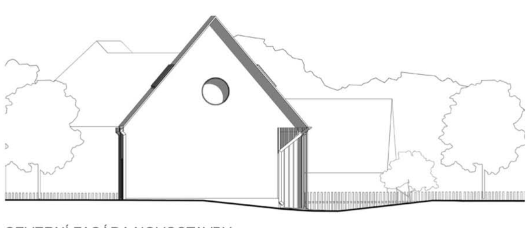

SEVERNÍ FASÁDA NOVOSTAVBY

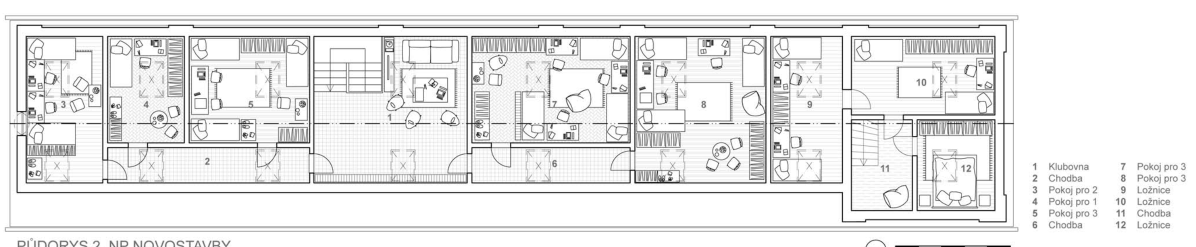

PŮDORYS 2. NP NOVOSTAVBY

JIZNI FASADA NOVOSTAVBY A STODOLY

ZÁPADNÍ FASÁDA NOVOSTAVBY

Původní Maškova chalupa je dodnes z části využívána pro trvalé bydlení, což bude po rekonstrukci zachováno. Majitelům bude k dispozici tradiční vstupní síň a celá přízemní roubená část. Budou vybourány příčky, které dělily světnici na několik menších pokojů, a vznikne tak otevřený prostor sloužící zároveň jako kuchyň i obývací pokoj. Navazující prostory v přístavku budou využity jako ložnice a dětský pokoj. Současné nepříliš vhodné umístění koupelny a toalety dílem do prostoru chlévů, dílem do zadního přístavku bude vyřešeno vybudováním nového přístavku s hygienickým zázemím. Chlévy budou zbaveny dělicích příček tak, aby mohly vyniknout jejich klenuté prostory, a budou využívány jako dílny pro dětské tábory a veřejnost. V poslední místnosti bude vybudováno hygienické zázemí pro dílny a zároveň pro ubytované v komorách ve druhém podlaží. Ty budou užívány spíše sezónně, například pro ubytování nenáročnějších cestovatelů. Jejich podoba zůstane prakticky stejná jako nyní, budou pouze doplněny roubené příčky mezi místnostmi. V soukromé části druhého podlaží pak budou dvě ložnice a skladovací prostor, navržený v místnosti se zbytky dymníku. Dlouhá spojovací chodba bude předělena a vznikne tak úklidová místnost. Pavlač, která spojuje přední světničky a komorovou část bude renovována. Dobře dochované prostory krovu zůstanou volné a mohou sloužit pro skladování. Stejně tak prostory sklepa, který se nachází pod síní. Na fasádách budou provedeny minimální zásahy. Nejvýraznějším je nahrazení druhotně probouraných vrat v přízemí jednoduchým kamenným portálkem, inspirovaným stávajícím vstupním portálkem do chlévů.

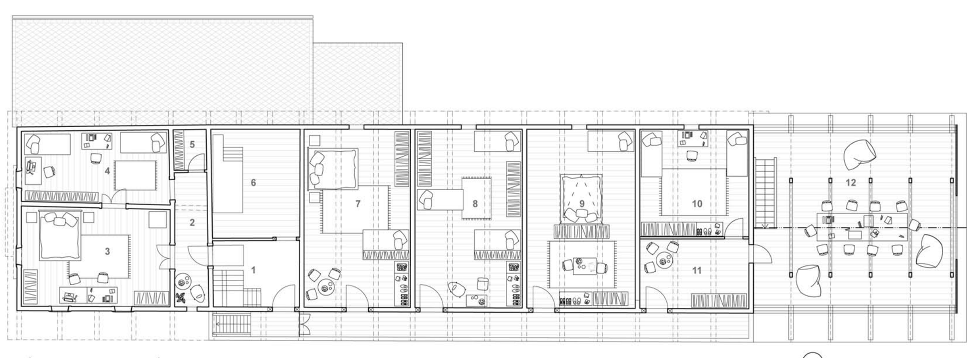

PŮDORYS 2.NP STARÉHO DOMU

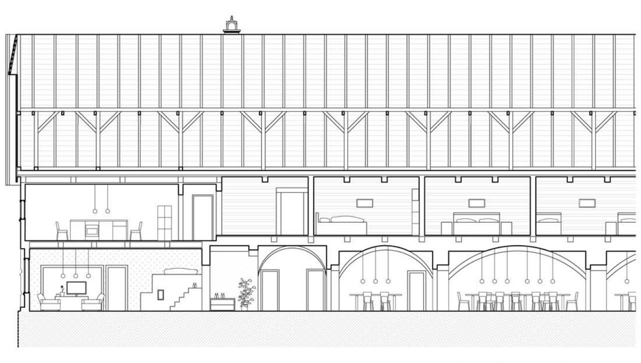

PODÉLNÝ ŘEZ STARÝM DOMEM

JIŽNÍ FASÁDA STARÉHO DOMU

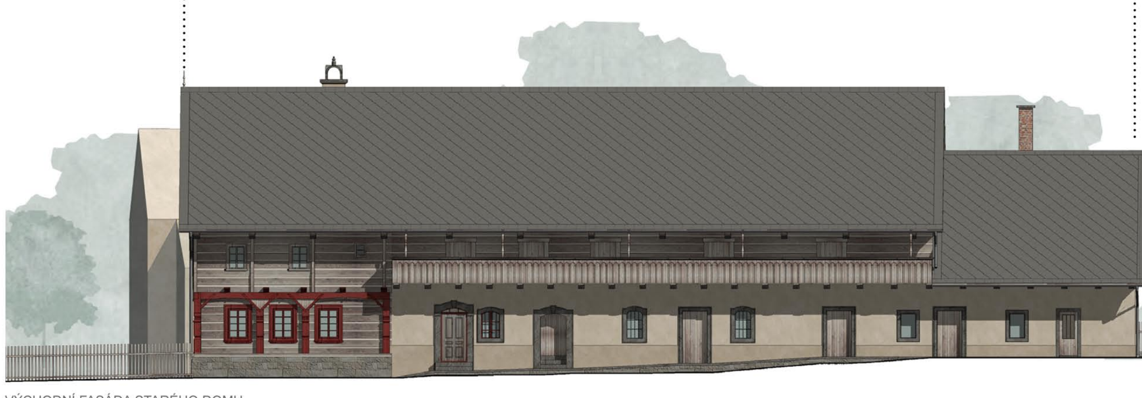

VÝCHODNÍ FASÁDA STARÉHO DOMU

ŘEZ STODOLOU

NADHLED Z JIHOVÝCHODU

NADHLED ZE SEVEROVÝCHODU

INTERIÉR STODOLY - SPOLEČENSKÉHO SÁLU

INTERIÉR STODOLY - JÍDELNA

INTERIÉR STODOLY - POHLED DO KROVU